

בבית המשפט העליון

ע"פ 6978/09

בפני : כבוד השופט ח' מלצר

העוררים : 1. פרנק מטודי
2. עליזה מטודי

נגד

המשיבה : מדינת ישראל

ערר על החלטות בית המשפט המחוזי בתל אביב בב"ש 91876/08 מיום 24.8.2008 שניתנה ע"י כב' השופטת ס' רוטלי ובב"ש 90521/09 מיום 27.8.09 שניתנה על ידי כב' השופט צ' גורפינקל.

בשם העוררים : עו"ד ד"ר חיים משגב
בשם המשיבה : עו"ד ליאנה בלומנפלד-מגד

החלטה

1. לפני ערר על שתי החלטות של בית המשפט המחוזי בתל אביב (החלטת כב' השופטת ס' רוטלוי מתאריך 24.8.08 והחלטת כב' השופט צ' גורפינקל מתאריך 27.8.09), שעניין בחילוט פיקדון שהפקיד העורר 1 (להלן: העורר) כתנאי לשחרורו לחלופת מעצר.

2. נגד העורר הוגש לבית המשפט המחוזי בתל אביב כתב אישום המייחס לו ביצוע עבירות של סחיטה בכוח, סחיטה באיומים והלבנת הון במסגרת ארגון פשיעה. לפי הנטען בכתב האישום, העורר נטל חלק בפעילותו של ארגון פשיעה, אשר פעל לסחיטתם באיומים של אנשי עסקים בעלי אזרחות צרפתית, שהתגוררו לסירוגין בצרפת וישראל. במקביל ביקשה המשיבה לעצור את העורר עד לתום ההליכים המשפטיים המתנהלים נגדו (ב"ש 91647/07). בית המשפט המחוזי (כב' השופט ג' נויטל) עמד בהחלטתו מתאריך 2.7.2007 על חומרת העבירות שיוחסו לעורר, אך גם על העובדה שהוא שיתף פעולה עם המשטרה וצפוי לשמש כעד תביעה במשפטם של חברי הארגון

האחרים, והחליט לשחררו לחלופת מעצר, של מעצר בית מלא בבית משפחתו ובפיקוח אשתו. שחרור העורר הותנה, בין היתר, בקיום איזוק אלקטרוני, בהפקדת סכום מזומן של 60,000 ש"ח (להלן: הפיקדון), וכן בהפקדת ערבות עצמית של העורר (להלן: הערבות העצמית) וערבות צד שלישי (להלן: ערבות צד ג') בסכום של 150,000 ש"ח כל אחת. העוררת 2, אשתו של העורר (להלן: העוררת) היא שהמציאה את ערבות צד ג'. המשיבה, כך נראה, שקלה לערור על ההחלטה, אך בתאריך 5.7.2007 הודיעו המשיבה והעורר לבית המשפט כי הגיעו להסכמה לפיה המשיבה תימנע מלערור על ההחלטה, אך הפיקדון יועלה לסכום של 120,000 ש"ח – וכך נעשה. בהמשך הקל בית המשפט קמעה בתנאי השחרור של העורר, התיר לו לצאת ולעבוד במקום שנקבע בימים א'-ה' אחרי הצהריים, ואף התיר לו לחוג את חג הפסח לשנת תשס"ח במקום מסוים בירושלים.

3. באוגוסט 2008 הגישה המשיבה שתי בקשות: האחת – לעיון חוזר בהחלטה לשחרר את העורר לחלופת מעצר (ב"ש 91785/08), והשניה – לחילוטם של הפיקדון, הערבות העצמית וערבות צד ג' (כאשר לגבי הערבויות הכוונה, כך יש להניח, היא כי בית המשפט יורה על מימושן) (ב"ש 91786/08). עילתן של שתי הבקשות היתה הפרתם הנטענת של תנאי השחרור בערובה על-ידי העורר. בית המשפט המחוזי (כב' השופטת ס' רוטלוי, בהחלטתה ב-ב"ש 91785/08 מתאריך 26.8.2008) קבע כי העורר אכן הפר את תנאי שחרורו, באופן המחייב את מעצרו עד תום ההליכים המשפטיים נגדו. ערר על החלטה זו – נדחה על-ידי חברי, השופט ס' ג'ובראן (בש"פ 7606/08, מתאריך 15.9.2008), אשר סיכם את מעשיו של העורר כדלקמן:

"בענייננו, מעל העורר באמון שניתן לו על ידי בית המשפט. כפי שעולה מהראיות שהוצגו לעיוני, מרגע שניתנה הקלה בתנאי מעצרו, עשה העורר דין לעצמו, והחל להתעלם מהמגבלות שהוטלו עליו. כך, נהג העורר לצאת בימי ראשון "לעבודתו", הגם שמקום עבודתו היה סגור ביום זה בשבוע. עוד הוסיף העורר ונהג ללכת לבדו לבית הכנסת. ואם לא די באלו, ניצל העורר את האישור החד פעמי שניתן לו לעשות את חג הפסח בירושלים, ונסע לאילת. יצוין כי בכל אלו נמנעה אשתו – המפקחת עליו – מלבצע את התפקיד שהוטל עליה, ונמנע מלעצור בעדו או מלדווח על מעשיו. במקביל, במעשיו הביא העורר גם לפגיעה במנגנון השני שנועד לפקח על חלופת המעצר ולוודא את התגשמותה של מטרת המעצר – הפיקוח האלקטרוני. העורר שוב ושוב חיבל באיזוק האלקטרוני שהוצמד לו, הפר את תנאי שחרורו באופן שהתקבלו דיווחים אודות יציאתו מביתו, ונמנע מלאפשר את בדיקתן של התראות שהתקבלו על

הפרות תנאי השחרור על ידי הסיירים שנשלחו מחברת
הפיקוח" (לפירוט ראו החלטה ב-ב"ש 91785/08).

4. נוכח ההפרות האמורות, קבע בית המשפט המחוזי הנכבד (כב' השופט ט' דוטלוי) כי יש לחלט סכום משמעותי מתוך הבטוחות, שניתנו כתנאי לשחרורו של העורר, והורה על חילוט מלוא סכום הפיקדון (בסכום של 120,000 ש"ח) לטובת אוצר המדינה. הבקשה ל"חילוט" הערבות, שהפקידה העוררת – נדחתה, בין היתר משום שנקבע כי לא ניתנה לה הזדמנות ראויה להתגונן מפני הבקשה (להלן: החלטת החילוט הראשונה).

5. בתאריך 27.7.2009, לאחר שהורשע בביצוע מרבית העבירות, שיוחסו לו בכתב האישום, גזר בית המשפט המחוזי (כב' השופט י' אמסטרדם) את דינו של העורר והשית עליו עונש של 30 חודשי מאסר בפועל, ו-18 חודשי מאסר על תנאי, שלא יעבור תוך 3 שנים מיום שחרור ממאסר, עבירה מהעבירות בהן הורשע. בגזר הדין פירט בית המשפט, בצד החומרה הרבה של מעשי העורר, אף שורה ארוכה של נימוקים לקולה, ובהם תפקידו המינורי בארגון הפשע, כמו גם הודאותיו ושיתוף הפעולה יוצאי הדופן שלו עם רשויות החקירה והתביעה, חרף החשש כי הדבר יסכן את משפחתו.

6. בסמוך לאתר שניתן גזר הדין, וכשנה לאחר החלטת החילוט הראשונה, הגישה העוררת (לבדה) בקשה לעיון חוזר בהחלטה זו. לטענתה, הפיקדון הופקד לא על-ידי העורר כי אם על-ידי, ואף זאת לאחר שלוותה כספים משלושה מבני משפחתה, כמפורט בתצהיר, שצורף לבקשה לעיון חוזר. מטעם זה טענה העוררת כי לא קוימה הוראת סעיף 51(ג) לחוק סדר הדין הפלילי (סמכויות אכיפה – מעצרים), התשנ"ו-1996 (להלן: חוק המעצרים), הקובע שבקשה לחילוט ערכות שניתנה על ידי ערב לא תידון, אלא אם כן ניתנה לערב הזדמנות להשמיע את טענותיו. בית המשפט המחוזי (כב' השופט צ' גורפינקל) קבע בהחלטתו מתאריך 27.8.2009, לאחר שמיעת טענות הצדדים, כי דין הבקשה לעיון חוזר – להידחות (להלן: החלטת החילוט השניה). בית המשפט קבע בהחלטתו, בתמצית, כי לעוררת אין מעמד בקשר עם חילוט הפיקדון, שכן אין חשיבות לשאלת מקורו של הפיקדון, יש לראות בפיקדון כסכום שהופקד על-ידי הנאשם (כאן: העורר) ואין זה מתפקידו של בית המשפט לאתר את בעליו של הסכום המופקד.

מכאן הערר שלפני, אשר הוגש על-ידי העורר והעוררת יחדיו, והמכוון נגד שתי החלטות החילוט.

7. טענתם האחת של העוררים היא כי בית המשפט, בהחלטת החילוט הראשונה, היה מנוע מלהורות על חילוט הפיקדון, מבלי לשמוע את העוררת, וכי הקביעה בהחלטת החילוט השניה לפיה הפיקדון במזומן הוא לעולם של הנאשם – פוגעת בעקרונות יסוד הנוגעים לזכות הקניין של היחיד. טענתם החלופית של העוררים היא כי חילוט מלוא כספי ההפקדה במקרה דנן איננו מידתי, בהתחשב בטיב ההפרות, גזר הדין הקל יחסית שנגזר על העורר, שיתוף פעולתו עם המשטרה, הסבל הרב שנגרם למשפחתו עקב שיתוף פעולה זה והמצב הכלכלי הקשה אליו נקלעו.

8. המשיבה טענה מנגד כי העוררת לא העלתה את טענתה בדבר בעלותה על כספי ההפקדה בדיון שהתקיים בעניין זה, חרף נוכחותה באולם הדיונים, וכי התצהיר בדבר מקור כספי הפיקדון נחתם רק כשנה לאחר החלטת החילוט הראשונה. בהודעתה המשלימה מיום 21.9.2009 מסרה המשיבה כי אין בידיה אסמכתאות בקשר עם מקור הכספים שהופקדו. לגופו של עניין טענה המשיבה, כי בית המשפט המחוזי הגן על זכויותיה של העוררת כשנמנע מחילוט ערבותה כצד שלישי, אך לעניין הפיקדון נקודת המוצא היא כי הנאשם מפקיד את כספו שלו, ועל כן העוררת נטולת מעמד בעניין. לשיטתה של המשיבה, קבלת טענותיה של העוררת בנושא חותרת תחת תכלית החוק, שוללת את ההרתעה שבהפקדת כסף מזומן לקופת בית המשפט ואף עשויה להקשות על שחרורם של נאשמים אחרים, בהיעדר אמצעי הרתעה הולמים. עוד הדגישה המשיבה כי אין כל ייחוד בתיק זה, מכיוון שפעמים רבות מתגייסים בני משפחתו של הנאשם על מנת לסייע לו לעמוד בתנאים הכספיים הנדרשים להבטחת תנאי שחרורו.

9. דין הערר – להתקבל, אך זאת באופן חלקי בלבד, במובן זה שסכום החילוט יופחת במעט, אך לא יבוטל. נימוקי ההחלטה יובאו להלן.

10. לא מצאתי בסיס לטענת העוררים לענין מעמד העוררת בהליך חילוט העירבון. עצם העלאת הטענה הוא בעייתי, שעה שהעוררת נכחה בדיון, שקדם להחלטת החילוט הראשונה, לא הביעה התנגדותה לחילוט באותו מועד, לא טענה באותו מועד כי מקור הכספים הוא באחרים. יתר על כן – לא הוגש אז ערר על ההחלטה כי אם בקשה לעיון חוזר, אף זאת רק בחלוף שנה. גם לגוף הדברים הטענה היא מוקשית. אף אם בהחלטה מתאריך 2.7.2007, שקבעה את תנאי השחרור בערובה, לא צוין ב"רחל בתך הקטנה" כי הפיקדון במזומן הוא של העורר ולא של צד שלישי, עולה מן ההחלטה כי לכך כיוון בית המשפט, וכך הבין הדבר אף העורר (כאשר רק באוגוסט 2009 עלתה לראשונה טענה כי המדובר בכספם של אחרים). במקרה כזה, גם אם הפיקדון הופקד בפועל על-

ידי אחרים, הרי שהדבר נעשה עבור ובשם הנאשם, ואין לראות בו משום "ערבות" של צד שלישי. מכאן שאין לאותו צד שלישי מעמד של "ערב" להתנגד לחילוט הפיקדון, כאמור בסעיף 51 לחוק המעצרים (ראו: בש"פ 7568/96 נתיק נ' מדינת ישראל פ"ד נ(4) 441 (1996), להלן: ענין נתיק). הנאשם יכול להביא את כספי הפיקדון מכל מקור שיבחר, כאשר תדיר יהיו אלה בני משפחתו שייחלצו לעזרתו, אולם מטרת הפיקדון עודנה להרתיע את הנאשם באופן אישי מפני הפרת תנאי שחרורו (ראו: בש"פ 8626/04 צ'וסקין נ' מדינת ישראל (לא פורסם, 10.10.2004), להלן: ענין צ'וסקין). אף שבית המשפט, אשר התבקש לחלט את הפיקדון, יכול להתחשב בטענות של העורר לגבי השפעת החילוט על אחרים (ודאי אם הם שסייעו לגיוס כספי הפיקדון), הרי שאין לאותם אחרים מעמד בבקשת החילוט. נעיר, כי התחקות אחרי כל מקורות הפיקדון (כאן, לפי הנטען: העוררת, שהשיגה כספים משלושה מבני משפחתה, שאין לדעת מנין הם עצמם השיגו את המימון), תוך מתן זכות טיעון לכל אחד מן המסייעים להפקדה – איננה נכונה עיונית, היא בעייתית מאד מבחינה פרקטית, צפויה לסכך את הליך החילוט ללא קץ, ועלולה לפגוע לבסוף באפשרות שחרורם בערובה של נאשמים בעתיד לבוא.

11. מכאן לשאלה של מידתיות החילוט. בית המשפט רשאי היה, כמובן, להורות על חילוט הפיקדון. חילוט הכספים במקרה של הפרת תנאים נועד לצורך שמירה על כוחו של מוסד חלופת המעצר. הבעתי בעבר את עמדתי העקרונית לפיה אין להפגין סלחנות רבה מדי למפרים של תנאי מעצר בית:

"האמצעי של תנאי השחרור, ובייחוד של "מעצר הבית", נועד להפחית, ככל האפשר, את הפגיעה בחירותם של הנאשמים שקיימת נגדם עילת המעצר. אולם כדי שניתן יהיה להשתמש באמצעי זה, יש צורך להבטיח כי הוא יהיה יעיל ומטרתו תושג... סלחנות מוגזמת להפרת תנאי השחרור עלולה לעודד בעקיפין את ההפרות, ובכך לפגום ביעילותו של האמצעי שקבע המחוקק כדי להגן על חירותו של הנאשם... דלדול כוחה של חלופת המעצר להשיג את מטרתה יוביל לצמצום האפשרות לעשות שימוש באמצעי זה, וכפועל-יוצא מכך יתגבר הכורח – הלא-רצוי – להיזקק למעצר מלא מאחורי סורג ובריח (בש"פ 3239/08 שוקרון נ' מדינת ישראל (לא פורסם, 13.5.2008))."

12. עם זאת, חילוט הפיקדון איננו חייב תמיד להיות מלא, ונתונה לבית המשפט הסמכות להורות, בנסיבות המתאימות, גם על חילוט חלקי של הערובה (ראו: ענין צ'וסקין; יעקב קדמי, על סדר הדין בפלילים (חלק ראשון, תשס"ח) 373). בבואו לקבוע את סכום החילוט יוכל בית המשפט להתחשב – בין היתר – במהות האישומים

נגד הנאשם ובטיב ההפרות של תנאי השחרור (ראו: פרשת צ'וסקין; בש"פ 10533/05 אבו דין נ' מדינת ישראל (לא פורסם, 21.12.05)). כך לדוגמה, כאשר הפרת תנאי השחרור איננה נחזית כחמורה באופיה ואיננה מלווה בביצוע עבירות נוספות, ייתכן שבית המשפט יראה לנכון להסתפק בחילוט חלקי של ערובה, וזאת: "כדי שהעורר ילמד את הלקח" (ענין נתיק, בפסקה 4), אף כי יודגש שאין בכך די כדי להימנע כליל מחילוט הערבות. כמו כן, ניתן להתחשב בגובה הערובה שנקבעה: לעיתים ייקבע פיקדון משמעותי כתנאי לשחרור, על מנת לאיין במידת האפשר את החששות הכרוכים בשחרור הנאשם (לדוגמה, על מנת שהנאשם לא יימלט מן הארץ, או לא ישבש הליכי משפט), בעוד שהחילוט מתבקש לאחר זמן ועקב הפרה מן הסוג שלא הביא להתממשות כל אותם חששות. במקרה כזה, ייתכן שהסנקציה של חילוט מלוא כספי הפיקדון תימצא בלתי מידתית. מנגד, כאשר מלכתחילה נקבע פיקדון נמוך יחסית כתנאי לשחרור הנאשם, בשל נסיבותיו הספציפיות של הנאשם, הרי שיהיה זה סביר להורות על חילוט מלוא סכום הפיקדון, תהא ההפרה של תנאי השחרור אשר תהא (ראו לדוגמה: בש"פ 10533/05 אבו דין נ' מדינת ישראל (לא פורסם, 21.12.2005)). נוסף, כי נסיבות אישיות קשות, בעיקר כאלו שנוצרו במועד המאוחר להחלטה, שקבעה את הערובה כתנאי לשחרור (ואשר חזקה כי היתה בה התחשבות במצב הנאשם), יכולה לעתים להצדיק אף היא חילוט חלקי בלבד של הפיקדון (בש"פ 5051/09 שניידר נ' מדינת ישראל (לא פורסם, 12.7.2009)).

13. במקרה שלפנינו, הפר העורר את תנאי שחרורו פעמים רבות, כולל בדרך של חבלה באיזוק האלקטרוני וחוסר שיתוף פעולה עם יחידת האיזוק, תוך ניצול לרעה של ההקלות שניתנו לו על ידי בית המשפט – והדברים פורטו לעיל. מכמות ההפרות ואופיין עולה יחס של זלזול בהוראותיו של בית המשפט ועשיית דין עצמית. התנהלות זו אכן מחייבת את חילוט כספי הפיקדון, ולמצער – את עיקרם. עם זאת, מספר שיקולים מצדיקים כאן בהצטברם הקלה מסוימת עם העורר, והסתפקות בחילוט עיקר הפיקדון, ולא כולו. כך נציין כי ההפרות, שבוצעו על ידי העורר, לא שימשו לצורך ביצוע עבירות נלוות. העורר אף לא התחמק מן הדין, ולא שיבש הליכי משפט (ויש להניח כי חששות בענין זה היו ברקע קביעת הפיקדון בסכום המשמעותי, שאף הוכפל בהסכמת הצדדים). כן יצוין כי העורר, כעולה מגזר הדין, שיתף פעולה עם רשויות החקירה והתביעה תוך נטילת סיכון רב לו ולמשפחתו, ותוך שהוא נקלע למצוקה (מטענות באי-כוחו בטיעונים לעונש – אף כלכלית). כל אלה יש בהם כדי להצדיק התערבות מסוימת בגובה הסכום המחולט מתוך כספי הפיקדון, אף כי התערבות זו – נוכח התנהלותו החמורה של העורר (שהביאה אף למעצרו עד תום ההליכים המשפטיים נגדו), ואף בשים לב לחלוף הזמן מאז החלטת החילוט הראשונה, תהיה מצומצמת.

14. נוכח כל האמור לעיל מתקבל הערר, אך זאת באופן חלקי בלבד, כך שסכום הפיקדון שיחולט – יופחת ויעמוד על 90,000 ש"ח. סכום היתרה, ככל שהפיקדון חולט כבר במלואו – יוחזר לעורר.

ניתנה היום, ט"ז באדר התש"ע (2.3.2010).

ש ו פ ט